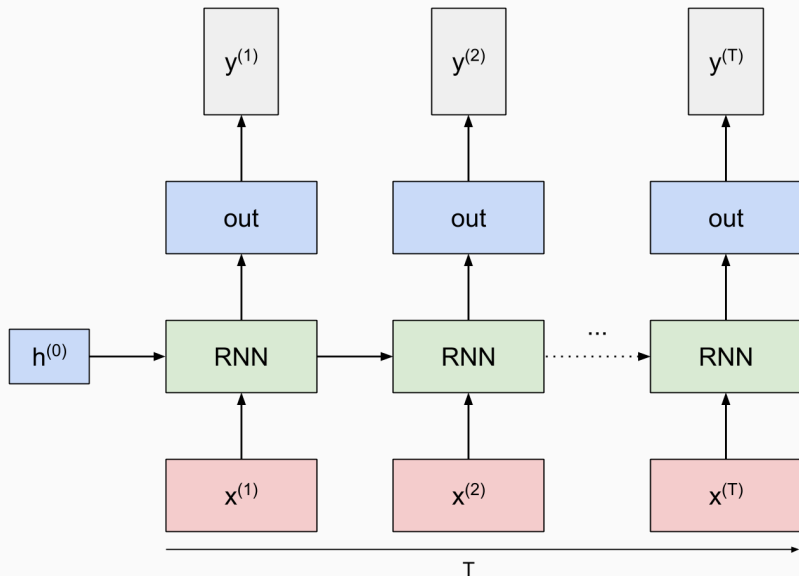

Napredni povratni modeli i pažnja

Martin Tutek, Petra Bevandić, Josip Šarić, Siniša Šegvić
2023.

Ponavljanje

Obični povratni model (RNN označava povratnu ćeliju)

Osnovna povratna ćelija

Ažuriranje skrivenog stanja:

$$h^{(t)} = \tanh(\underbrace{W_{hh}h^{(t-1)} + W_{xh}x^{(t)} + b_h}_{a^{(t)}})$$

Projiciranje izlaza:

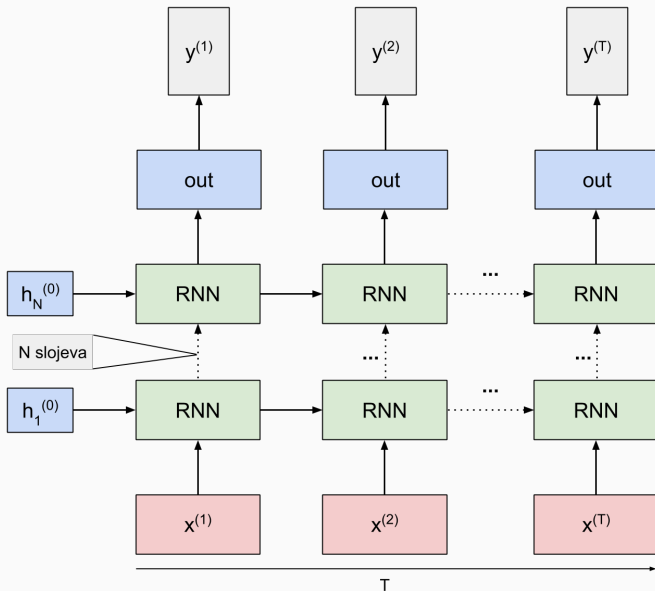
$$o^{(t)} = W_{hy}h^{(t)} + b_o \quad (1)$$

Obični povratni model obrađuje cijeli slijed *jednim* slojem:

- često nedovoljno za učenje složenih ovisnosti među elementima slijeda
- može se poboljšati dodavanjem latentnih slojeva između ulaza i predikcija

Duboki povratni modeli

Duboki (višerazinski) povratni modeli

Duboki povratni modeli

Možete li vidjeti problem na prethodnoj slici?

- $x^{(t)}$ i $h^{(t)}$ mogu imati različitu dimenzionalnost
- dimenzionalnost $W_{xh} \in \mathbb{R}^{h \times h}$ može se mijenjati preko slojeva

Sloj $n = 1$:

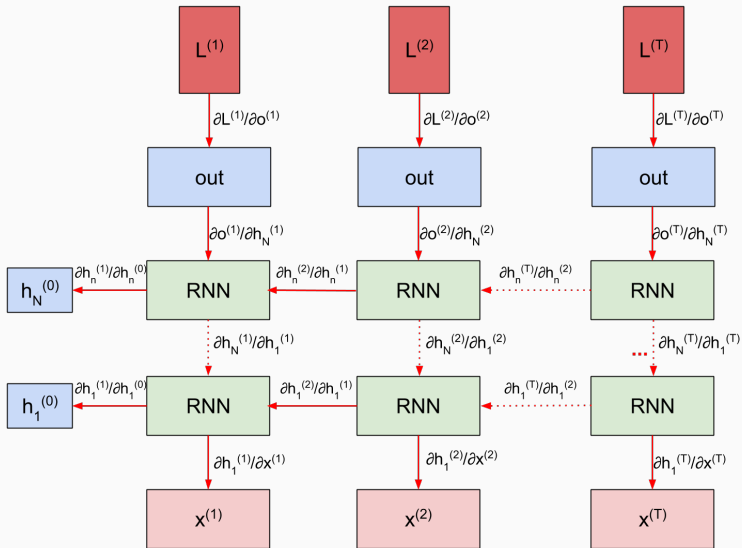
$$h_n^{(t)} = \tanh(\underbrace{W_{nhh}h_n^{(t-1)} + W_{nxh}x^{(t)} + b_{nh}}_{a_n^{(t)}}) \quad (2)$$

Sloj $n > 1$:

$$h_n^{(t)} = \tanh(\underbrace{W_{nhh}h_n^{(t-1)} + W_{nxh}h_{n-1}^{(t)} + b_{nh}}_{a_n^{(t)}}) \quad (3)$$

[!!] Ovu izmjenu ne morate raditi ručno: okviri nude povratne ćelije koje automatski prilagođavaju dimenzionalnost parametara.

Duboki povratni modeli: backprop

Duboki povratni modeli: sažetak

Povratni modeli duboki su kroz slojeve (vertikalno) i vrijeme (horizontalno):

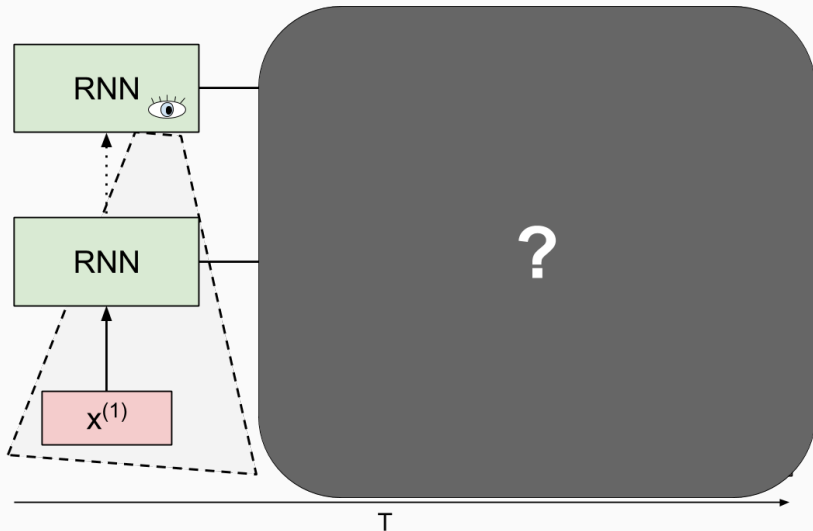
- praktične konfiguracije imaju 4 to 8 slojeva ovisno o količini podataka za učenje
- više od 8 povratnih slojeva ne dovodi do značajno bolje generalizacije (čak i za napredne ćelije)

Dimenzionalnost ulaza tipično je različita od dimenzionalnosti skrivenih slojeva:

- to najčešće ne komplicira programsku izvedbu
- slojeve konfiguriramo zadavanjem argumenata konstruktora odabrane povratne ćelije.

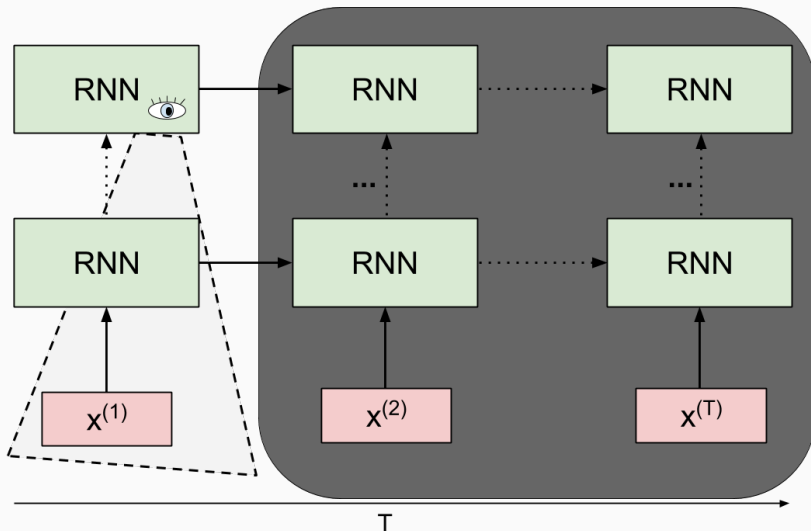
Problemi

Koliko je **receptivno polje** povratne ćelije?

Problemi

Koliko je **receptivno polje** povratne ćelije?

Problemi: receptivno polje

Povratna ćelija (u bilo kojem sloju) u trenutku t vidi samo $x^{(t)} \leq t$:

- predikcija u trenutku t određena je samo s do tada viđenim ulazima!
- ako zadatak ne pretpostavlja skrivanje *budućeg* konteksta, htjeli bismo omogućiti modelu da vidi cijeli slijed prije donošenja odluke.

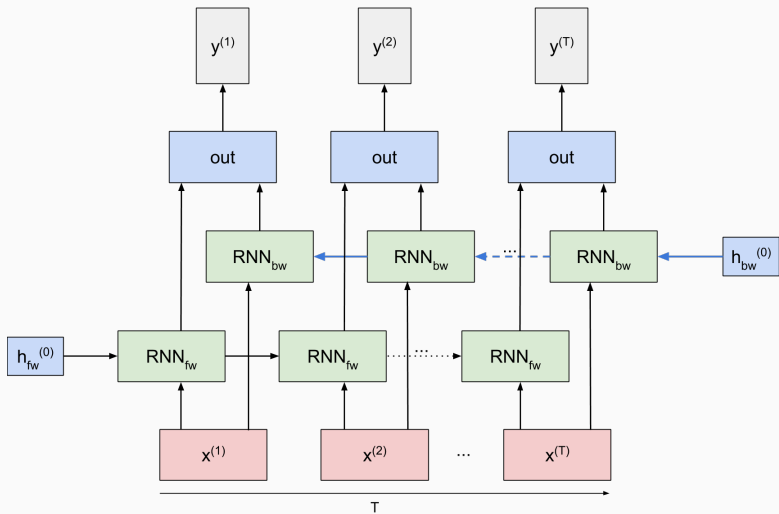
Ideja: ako ciljno stanje $h^{(t)}$ ćelije koja gleda s lijeva na desno vidi $x^{(t)} \leq t$, tada će ćelija koja gleda u suprotnom smjeru vidjeti sve preostale ulaze $x^{(t)} > t$

- zajedno, te dvije ćelije vide cijeli ulazni niz

Bidirekcionalni povratni modeli

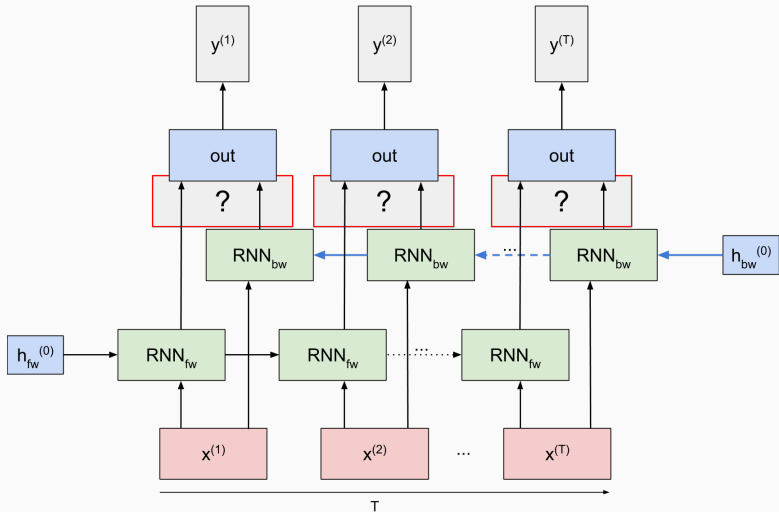
Dvosmjerni povratni modeli

Dodajemo **nezavisan** povratni model (\overleftarrow{RNN}) koji gleda u **suprotnom** smjeru s obzirom na originalni model (\overrightarrow{RNN})

Dvosmjerni povratni modeli: agregiranje stanja

Kako agregirati izlaze povratnih ćelija prije predikcije?

Dvosmjerni povratni modeli: detalji

Dvosmjerni povratni model (BiRNN) sastoji se od dvija odvojena povratna modela koji funkcioniraju u suprotnim smjerovima:

- \overrightarrow{RNN} čita s lijeva na desno
- \overleftarrow{RNN} čita s desna na lijevo

Kako agregirati skrivena stanja?

1. konkatenuiranjem:

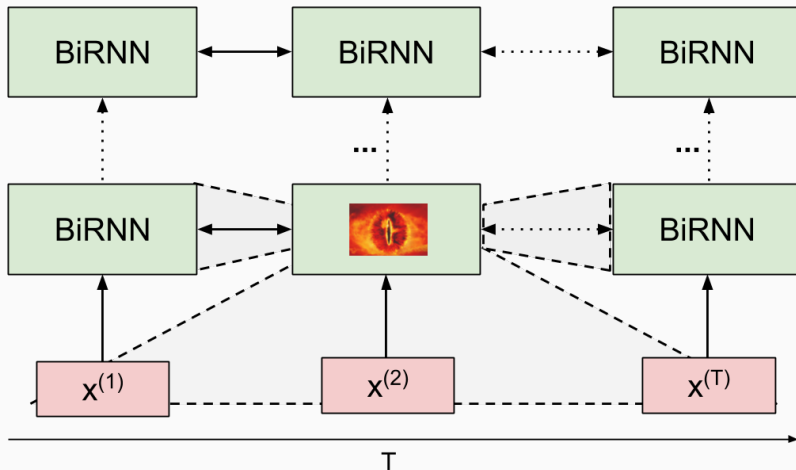
$$h^{(t)} = [\overrightarrow{h}^{(t)}, \overleftarrow{h}^{(t)}]$$

- ovo udvostručuje dimenzionalnost sljedećeg sloja
- podrazumijevani izbor u postojećim okvirima

2. usrednjavanjem

3. proizvoljnom (parametriziranom) funkcijom

Dvosmjerni povratni modeli: receptivno polje

Dvosmjerni povratni modeli: sažetak

Dvosmjerni modeli sastoje se od dva povratna modela koji napreduju u suprotnim smjerovima:

- konkateneranje stanja sljedećem sloju omogućava pregled svih ulaza

Konkatenacija povećava dimenzionalnost sljedećih slojeva:

- podrazumijevano ponašanje
- alternative: usrednjavanje, sažmanje + projekcija, ...

Važno je razmotriti **dozvoljava** li zadatak pristup cjelokupnom ulazu (prognoziranje vs gusta predikcija).

Učenje povratnih modela

Nestajući i eksplodirajući gradijenti

Gradijenti povratnih modela podložni numeričkoj nestabilnosti:

- uzrokovani dijeljenjem parametara u uzastopnim operacijama
- preciznije: uzastopno množenje s W_{hh}

Podsjetnik:

$$h^{(t)} = \tanh(W_{hh}h^{(t-1)} + W_{xh}x^{(t)} + b_h)$$

Prvo razmatramo *skalarni* kontekst:

$$h^{(t)} = \tanh(\underbrace{w_{hh}h^{(t-1)} + w_{xh}x^{(t)} + b_h}_{a^{(t)}})$$

- Vrijedi: $w_{hh}, w_{xh}, b_h, h, x \in \mathbb{R}$

Gradijenti u skalarom slučaju

$$h^{(t)} = \tanh(\underbrace{w_{hh}h^{(t-1)} + w_{xh}x^{(t)} + b_h}_{a^{(t)}})$$

Razmatramo gradijent između susjednih stanja:

$$\begin{aligned}\frac{\partial h^{(t)}}{\partial h^{(t-1)}} &= \frac{\partial h^{(t)}}{\partial a^{(t)}} \frac{\partial a^{(t)}}{\partial h^{(t-1)}} \\ &= \frac{\partial \tanh(a^{(t)})}{\partial a^{(t)}} w_{hh} \\ &= (1 - \tanh^2(a^{(t)})) w_{hh}\end{aligned}$$

$\left. \begin{array}{l} \downarrow \tanh = th \\ \downarrow \frac{dth(x)}{dx} = 1 - th^2(x) \end{array} \right\}$

Derivacija hiperbolnog tangensa ograničena na jedinični interval:

$$\tanh(x) \in (-1, 1)$$

$$\frac{\partial \tanh(x)}{\partial x} = (1 - \tanh^2(x)) \in (0, 1)$$

Gradijenti u skalaranom slučaju (2)

$$\frac{\partial h^{(t)}}{\partial h^{(t-1)}} = (1 - th^2(a^{(t)}))w_{hh}$$

Primijenimo supstituciju:

$$\gamma_t = \partial \tanh(x) / \partial x|_{a^{(t)}} < 1$$

Slično: $\gamma_{\sigma t} = \partial \sigma(x) / \partial x|_{a^{(t)}} < 1/4$

$$\begin{aligned} \frac{\partial h^{(t)}}{\partial h^{(t-1)}} &= \gamma_t w_{hh} \\ \frac{\partial h^{(T)}}{\partial h^{(t_0)}} &= \prod_{t_0}^T \gamma_t w_{hh} \\ \frac{\partial h^{(T)}}{\partial h^{(t_0)}} &= (\bar{\gamma} w_{hh})^{T-t_0} \end{aligned} \quad \left. \begin{array}{l} \downarrow t \rightarrow T \\ \downarrow \bar{\gamma}, w_{hh} \text{ ne ovisi o } t \end{array} \right\}$$

Gradijenti u skalaranom slučaju (3)

$$\frac{\partial h^{(T)}}{\partial h^{(t_0)}} = (\bar{\gamma} w_{hh})^{T-t_0}$$

Kod dugih slijedova imamo: $T - t_0 \gg 0$

- numerička stabilnost gradijenta ovisi o $\bar{\gamma} w_{hh}$:

$$(\bar{\gamma} w_{hh})^{T-t_0} \rightarrow \begin{cases} \infty & \text{if } \bar{\gamma} w_{hh} > 1 \text{ (eksplodira)} \\ 0 & \text{if } \bar{\gamma} w_{hh} < 1 \text{ (nestaje)} \\ 1 & \text{if } \bar{\gamma} w_{hh} \approx 1 \text{ (stabilan)} \end{cases}$$

Ako pretpostavimo $\bar{\gamma} = 1$, tada gore navedeni uvjet primijenjujemo na **parametar** w_{hh} .

Nastavljamo s analizom u kontekstu vektorskog skrivenog stanja.

Gradijenti u vektorskom slučaju: spektralna norma

Razmatramo svojstva spektralne norme kvadratne matrice A :

- norma produkta manja je ili jednaka produktu normi (vrijedi za sve matrične norme):

$$\|AB\| \leq \|A\| \|B\|$$

- spektralna norma odgovara najvećoj singularnoj vrijednosti
 - ili, ekvivalentno, korijenu najveće svojstvene vrijednosti $A^T A$
- spektralna norma inducirana je L2-normom:

$$\|Ax\| \leq \|A\| \|x\|$$

Gradijenti u vektorskom slučaju: jedan korak

Ažuriranje skrivenog stanja (podsjetnik):

$$h^{(t)} = \tanh(\underbrace{W_{hh}h^{(t-1)} + W_{xh}x^{(t)} + b_h}_{a^{(t)}})$$

Gledamo gradijent između dva uzastopna stanja:

$$\frac{\partial h^{(t)}}{\partial h^{(t-1)}} = \frac{\partial h^{(t)}}{\partial a^{(t)}} W_{hh}$$

Postavljamo gornju ogradu gradijenta:

$$\left\| \frac{\partial h^{(t)}}{\partial h^{(t-1)}} \right\| \leq \left\| \frac{\partial h^{(t)}}{\partial a^{(t)}} \right\| \|W_{hh}\| \leq \gamma_{\max} \lambda_1$$

- λ_1 ... najveća singularna vrijednost W_{hh}
- $\gamma_{\max} = \max(\frac{\partial \tanh(a^{(t)})}{\partial a^{(t)}})$... gornja ograda gradijenta aktivacije

Gradijenti u vektorskom slučaju: svi koraci

Razmatamo prethodnu jednažbu kroz vrijeme:

$$\frac{\partial h^{(T)}}{\partial h^{(t_0)}} \leq (\gamma_{\max} \lambda_1)^{T-t_0}$$

Za dugačke slijedove ($T - t_0 \gg 0$) numerička stabilnost radijenta ovisi o $\gamma_{\max} \lambda_1$:

$$(\gamma_{\max} \lambda_1)^{T-t_0} \rightarrow \begin{cases} \infty & \text{if } \gamma_{\max} \lambda_1 > 1 \text{ (eksplodira)} \\ 0 & \text{if } \gamma_{\max} \lambda_1 < 1 \text{ (nestaje)} \\ 1 & \text{if } \gamma_{\max} \lambda_1 \approx 1 \text{ (stabilan)} \end{cases}$$

- Matrica W_{hh} mora zadovoljiti **stroge uvjete** ako želimo stabilnu optimizaciju
- za detaljniju analizu preporučamo pogledati [pascanu13icml]:
Razvan Pascanu, Tomás Mikolov, Yoshua Bengio: On the difficulty of training recurrent neural networks. ICML 2013.

Učenje dugih veza

Povratni modeli konzistentno podbacuju na dugim slijedovima:

- problem nastaje zbog numeričke nestabilnosti gradijenata uslijed uzastopnog množenja s W_{hh} :

[bengio94tnn] Y Bengio, PY Simard, P Frasconi: Learning long-term dependencies with gradient descent is difficult, IEEE TNN 1994.

Simptome možemo ublažiti:

- osiguravanjem umjerenih singularnih vrijednosti povratne veze
M Arjovsky, A Shah, Y Bengio: Unitary Evolution Recurrent Neural Networks. ICML 2016
- izostavljanjem matričnog množenja iz povratne veze.

Rješenje: *razdvojiti* zadatke povratne veze

- W_{hh} i W_{xh} sprežu filtriranje informacija, pamćenje ulaza i projekciju novih elemenata u skriveno stanje
- skriveno stanje h spreže projekciju izlaza i pamćenje informacija za buduće izlaze.

Povratna ćelija s dugoročnom
memorijom
(LSTM: Long short-term memory)

LSTM: notacija

Sada skriveno stanje $h^{(t)}$ koristimo **samo za računanje izlaza**.

Uvodimo **stanje ćelije** $c^{(t)}$ koji **samo pamti viđenu informaciju**.

Uvodimo **doprinos stanju ćelije** $\hat{c}^{(t)}$ s obzirom na ulaz u trenutku t .

Uvodimo logičke vektore $f^{(t)}$ i $i^{(t)}$:

- $f^{(t)}$ nazivamo propusnicom (vratima) *zaboravljanja*
- $i^{(t)}$ nazivamo propusnicom (vratima) *ulaza*

Izbacujemo matrično množenje iz povratne jednadžbe stanja ćelije:

$$c^{(t)} = c^{(t-1)} + \hat{c}^{(t)}$$

$$\frac{\partial c^{(t)}}{\partial c^{(t-1)}} = \mathbb{I}$$

$$c^{(t)} = c^{(t-1)} + \hat{c}^{(t)}$$

LSTM ćelija **zaboravlja** dio informacije iz prethodnog stanja:

$$f^{(t)} = \sigma(W_{fhh} h^{(t-1)} + W_{fxh} x^{(t)} + b_{fh}) = \sigma(a_f^{(t)})$$

- svaka vrata imaju svoj vlastiti skup parametara W_{hh}, W_{xh}, b_h .

LSTM ćelija propušta **samo podskup** ulaza:

$$i^{(t)} = \sigma(W_{ihh} h^{(t-1)} + W_{ixh} x^{(t)} + b_{ih}) = \sigma(a_i^{(t)})$$

- povratni put stanja ćelije upotpunjavamo vratima f i i :

$$c^{(t)} = f^{(t)} \odot c^{(t-1)} + i^{(t)} \odot \hat{c}^{(t)}$$

$$c^{(t)} = f^{(t)} \odot c^{(t-1)} + i^{(t)} \odot \hat{c}^{(t)}$$

Hadamardov produkt (\odot): tenzorsko množenje po elementima

$$a \odot b = \begin{pmatrix} a_0 b_0 \\ \dots \\ a_i b_i \end{pmatrix}$$

Svrha vrata: filtriranje informacije ($\sigma : \mathbb{R} \rightarrow (0, 1)$).

Sigmoidna funkcija može se probabilistički interpretirati kao **dio informacije koji želimo zadržati**.

Ograničavanje $f^{(t)}$ i $i^{(t)}$ na jedinični interval $(0, 1)$ *eliminira* eksplodirajuće gradijente

- u teoriji, kodomena sigmoide je otvorena ($\sigma(x) < 1 \quad \forall x$)
- u praksi imamo podljeve izraza $\exp(-x)$ zbog konačne preciznosti

$$c^{(t)} = f^{(t)} \odot c^{(t-1)} + i^{(t)} \odot \hat{c}^{(t)}$$

Izraz za računanje doprinosa stanju ćelije \hat{c} :

$$\hat{c}^{(t)} = \tanh(W_{chh}h^{(t-1)} + W_{cxh}x^{(t)} + b_{ch}) = \tanh(a_c^{(t)})$$

- određujemo ga kao afinu transformaciju **skrivenog stanja** i ulaza.

Naša notacija malo je **različita** nego u knjizi

- u knjizi: $s^{(t)} := c^{(t)}$; $g^{(t)} := i^{(t)}$; $q^{(t)} := o^{(t)}$
- umjesto estetske supstitucije $\hat{c}^{(t)}$, knjiga ima razmotani izraz:

$$s^{(t)} = f^{(t)}s^{(t-1)} + g^{(t)} \left(\tanh(Wh^{(t-1)} + Ux^{(t)} + b_s) \right)$$

$$c^{(t)} = f^{(t)} \odot c^{(t-1)} + i^{(t)} \odot \hat{c}^{(t)}$$

Skriveno stanje računamo kao funkciju stanja ćelije:

$$h^{(t)} = o^{(t)} \odot \tanh(c^{(t)})$$

Logički vektor $o^{(t)}$ nazivamo *izlaznim vratima*:

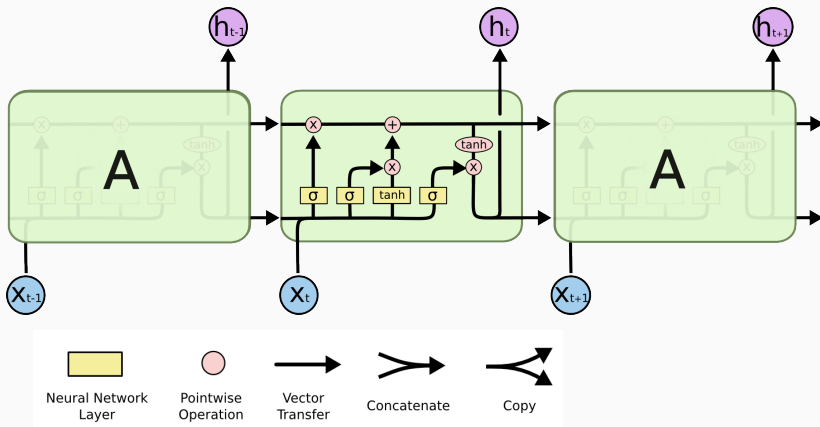
$$o^{(t)} = \sigma(W_{ohh}h^{(t-1)} + W_{oxh}x^{(t)} + b_{oh}) = \sigma(a_o^{(t)})$$

Sažetak:

- Razdvojili smo stanje ćelije ("memoriju") $c^{(t)}$ od skrivenog stanja $h^{(t)}$ iz kojeg se računa izlaz
- arhitektura ne dopušta lako mijenjanje stanja ćelije
- imamo $4\times$ više parametara

LSTM: vizualizacija

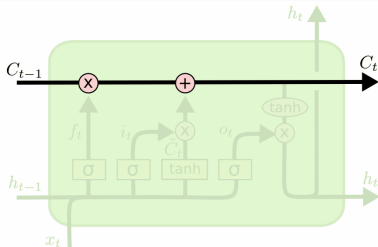
Prikazujemo nekoliko slika s [bloga] Cristophera Olaha

Pitanje: koji je redoslijed vrata na skici?

LSTM: vizualizacija stanja ćelije

$$c^{(t)} = f^{(t)} \odot c^{(t-1)} + i^{(t)} \odot \hat{c}^{(t)}$$

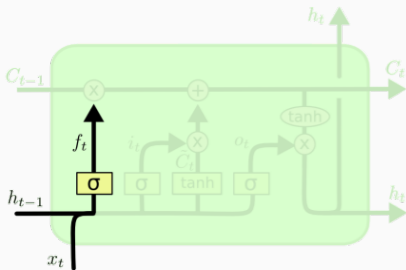

Stanje ćelije mijenjamo množenjem po elementima i zbrajanjem - informacijski tok je jednostavan

- Stanje ćelije je **teško** izmijeniti: svaku promjenu moraju *podržati* dvojna vrata.

LSTM: vizualizacija vrata zaboravljanja

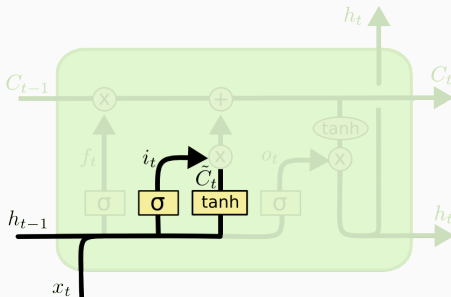
$$c^{(t)} = f^{(t)} \odot c^{(t-1)} + i^{(t)} \odot \hat{c}^{(t)}$$

$$f^{(t)} = \sigma(W_{fhh}h^{(t-1)} + W_{fxh}x^{(t)} + b_{fh})$$

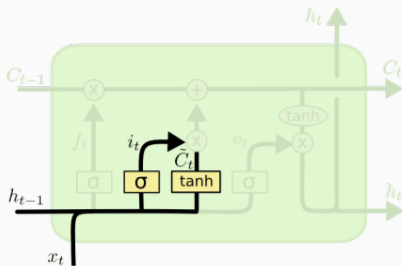
LSTM: vizualizacija ulaznih vrata

$$c^{(t)} = f^{(t)} \odot c^{(t-1)} + \boxed{i^{(t)} \odot \hat{c}^{(t)}}$$

$$i^{(t)} = \sigma(W_{ihh}h^{(t-1)} + W_{ixh}x^{(t)} + b_{ih})$$
$$\hat{c}^{(t)} = \tanh(W_{chh}h^{(t-1)} + W_{cxh}x^{(t)} + b_{ch})$$

LSTM: vizualizacija ulaznih vrata (2)

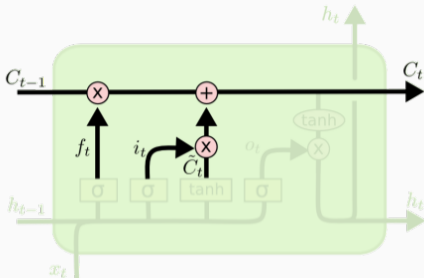
$$\hat{c}^{(t)} = \tanh(W_{chh}h^{(t-1)} + W_{cxh}x^{(t)} + b_{ch})$$

Prema literaturi, doprinos stanju $\hat{c}^{(t)}$ može biti aktiviran sigmoidom ili hiperbolnim tangensom

- PyTorch i Tensorflow koriste \tanh

LSTM: vizualizacija ažuriranja stanja

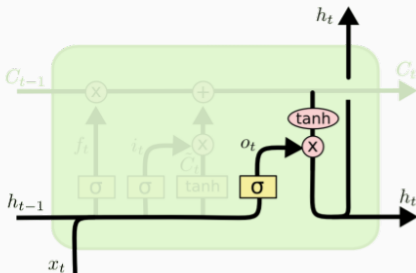
$$c^{(t)} = f^{(t)} \odot c^{(t-1)} + i^{(t)} \odot \hat{c}^{(t)}$$

LSTM: vizualizacija izlaznih vrata

$$h^{(t)} = o^{(t)} \odot \tanh(c^{(t)})$$

$$o^{(t)} = \sigma(W_{ohh}h^{(t-1)} + W_{oxh}x^{(t)} + b_{oh})$$

Obične povratne modele nije lako naučiti

- često susrećemo eksplodirajuće i nestajuće gradijente zbog uzastopnog množenja s W_{hh}
- skriveno stanje mora pamtit i voziti izlaz
- zbog toga se ovi modeli loše ponašaju na dugim slijedovima.

Zbog toga smo uveli ćeliju s dugoročnim pamćenjem (LSTM)

$$c^{(t)} = f^{(t)} \odot c^{(t-1)} + i^{(t)} \odot \hat{c}^{(t)}$$

$$h^{(t)} = o^{(t)} \odot \tanh(c^{(t)})$$

- izostavili smo matrično množenje iz unaprijednog i povratnog puta
- uveli smo troja vrata za filtriranje informacija
- raspregnuta **odgovornost** olakšava pritisak na stanje ćelije.

$$c^{(t)} = f^{(t)} \odot c^{(t-1)} + i \odot \hat{c}^t$$

Razmatramo gradijent za povratnu vezu:

$$\frac{\partial c^{(t)}}{\partial c^{(t-1)}} = f^{(t)} = \sigma(a_f^{(t)}) \in (0, 1)$$

Pravilo ulančavanja daje:

$$\frac{\partial c^{(T)}}{\partial c^{(t_0)}} = \prod_{t=t_0}^T f^{(t)} \leq 1$$

Čini se da ova jednačba ne dozvoljava **eksplodirajuće** gradijente!

- *Je li uistinu tako?*
- LSTM ćelija ima *dvojno* skriveno stanje $(c^{(t)}, h^{(t)})$

LSTM: backprop (2)

$$h^{(t)} = o^{(t)} \odot \tanh(c^{(t)})$$

Pogledajmo izlazna vrata:

$$o^{(t)} = \sigma(a_o^{(t)}) = \sigma(W_{ohh}h^{(t-1)} + W_{oxh}x^{(t)} + b_{oh})$$

Primjećujemo sličan oblik kao u običnoj povratnoj ćeliji:

$$h^{(t)} = \sigma(W_{ohh}h^{(t-1)} + W_{oxh}x^{(t)} + b_{oh}) \odot \tanh(c^{(t)})$$

$$\frac{\partial h^{(t)}}{\partial h^{(t-1)}} = \frac{\partial h^{(t)}}{\partial a_o^{(t)}} \frac{\partial a_o^{(t)}}{\partial h^{(t-1)}} = \frac{\partial h^{(t)}}{\partial a_o^{(t)}} W_{ohh} = \dots$$

Zbog toga, eksplodirajući gradijent je **ipak moguć** pri unatražnom prolazu kroz $h^{(t)}$

- međutim, to se rijetko događa u praksi

LSTM varijante: ćelija sa špijunkom

Uključiti stanje ćelije $c^{(t-1)}$ u jednažbu za računanje vrata:

$$f^{(t)} = \sigma(\underbrace{W_{fch}c^{(t-1)} + W_{fhh}h^{(t-1)} + W_{fxh}x^{(t)} + b_{fh}}_{a_f^{*(t)}})$$

Ova ideja može se primijeniti na sva vrata.

- **Prednost:** dodatna informacija može **pomoći** [gers00ijcnn]
- **Nedostatak:** veći broj parametara
- **Nedostatak:** još jedan put kroz koji može dovesti do eksplodirajućeg gradijenta.

LSTM varijante: spojena vrata (eng. fused gates)

$$c^{(t)} = f^{(t)} \odot c^{(t-1)} + i^{(t)} \odot \hat{c}^{(t)}$$

Ideja: ako smo neku informaciju zaboravili, trebamo je zamijeniti

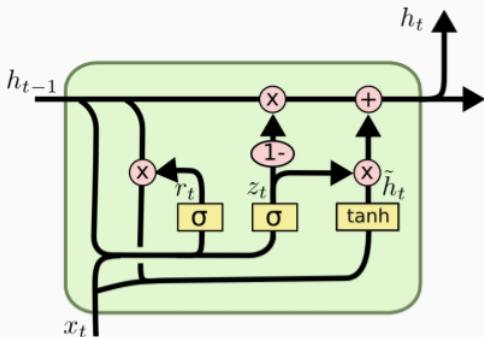
$$c^{(t)} = f^{(t)} \odot c^{(t-1)} + (1 - f^{(t)}) \odot \hat{c}^{(t)}$$

- **Prednost:** 25% manje parametara
- **Nedostatak:** radi lošije od standardnog LSTM-a (više parametara pomaže)
- **Nedostatak:** smanjuje izražajnost modela (nemogućnost akumulacije)

LSTM varijante: propusna povratna ćelija

Propusna ćelija (eng. gated recurrent unit): pojednostavnjeni LSTM

- izvrsno radi iako ne izdvaja stanje ćelije iz latentnog stanja
- ovo sugerira da su naše intuicije u vezi LSTM-ova nepotpune.

LSTM varijante: propusna povratna ćelija (2)

GRU ćelije imaju dvojna vrata: $r^{(t)}$ and $u^{(t)}$:

- $u^{(t)}$ nazivamo vratima *ažuriranja* (eng. update gate)

$$u^{(t)} = \sigma \left(W_{uhh} h^{(t-1)} + W_{uxh} x^{(t)} + b_{uh} \right) \quad (4)$$

- $r^{(t)}$ nazivamo vratima *resetiranja* (eng. reset gate)

$$r^{(t)} = \sigma \left(W_{rhh} h^{(t-1)} + W_{rxh} x^{(t)} + b_{rh} \right) \quad (5)$$

Važan međurezultat: privremeno stanje $\hat{h}^{(t)}$

$$\hat{h}^{(t)} = \sigma \left(W_{hh} (r^{(t)} \odot h^{(t-1)}) + W_{xh} x^{(t)} + b_h \right) \quad (6)$$

Povratno stanje $h^{(t)}$ ponovo ima višestruke odgovornosti:

$$h^{(t)} = u^{(t)} h^{(t-1)} + (1 - u^{(t)}) \hat{h}^{(t)} \quad (7)$$

Eksplodirajući i nestajući gradijenti mogu se pojaviti i u LSTM-ovima

- međutim, oni se javljaju znatno rjeđe u praksi

Uspjeh LSTM-ova doveo je do razvoja više varijanti.

1. LSTM sa špijunkom:

- stanje ćelije koristi se u jednadžbi ažuriranja
- ima smisla jer LSTM-ovi ionako ne uspijevaju u potpunosti izbjeći numeričke probleme s gradijentom

2. LSTM sa spojenim vratima

- spajanje vrata zaboravljanja s vratima ulaza dovodi do veće učinkovitosti i manjeg broja parametara

3. Propusna povratna ćelija (GRU)

- spojena vrata i izmjenjena semantika stanja
- slična generalizacijska moć kao i LSTM-ovi unatoč spregnutom stanju

Analiza: slijed-u-slijed

Želimo naučiti generirati prijevod danog ulaznog slijeda:

- model cilja izlazne slijedove **unknown length**.
- prediktiramo kategoričku distribuciju preko izlaznog rječnika u svakom izlaznom elementu.

Skupovi podataka: WMT, IWSLT (povremeno se ažuriraju):

- <https://www.statmt.org/wmt15/translation-task.html>
- <https://sites.google.com/site/iwsltevaluation2015/mt-track>

Primjer ulaza i izlaza za jedan primjer WMT-14 en-de skupa:

Parliament Does Not Support Amendment Freeing Tymoshenko
Keine befreiende Novelle für Tymoshenko durch das Parlament

Strojno prevođenje: pretpostavke

Ciljne varijable:

- slijed riječi ciljanog jezika: $\{keine, befreiende, Novelle, \dots\}$
- ciljne varijable pretvaramo u indekse: $\{0, \dots, V_{out}\}$
- biramo veličinu ciljnog vokabulara.

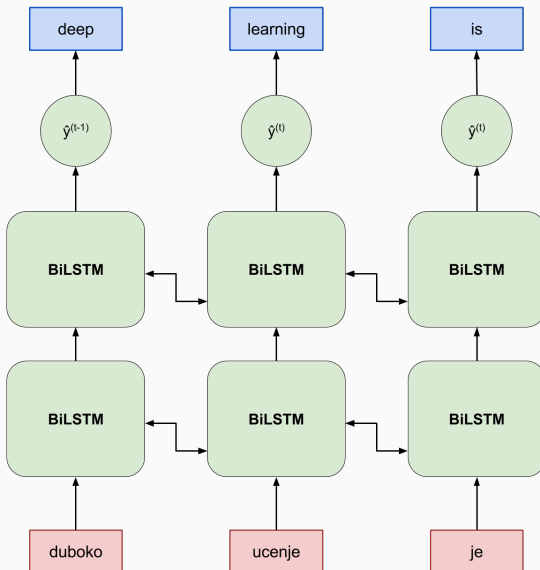
Ulazne varijable:

- biramo veličinu ulaznog vokabulara
- ulazne riječi pretvaramo u indekse koji odgovaraju indeksima u matrici ugrađivanja

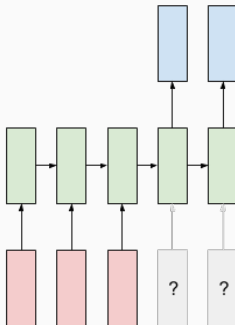
Ovaj pristup je sličan gustoj predikciji (npr. predikciji vrste riječi), ali:

1. možemo započeti predikciju tek nakon što smo vidjeli cijeli ulaz
2. ne znamo broj izlaznih simbola
3. nije jasno o kojim ulazima ovisi tekući izlaz

Strojno prevođenje: naivno rješenje koje ne funkcioniра

Slijed u slijed: pretpostavke

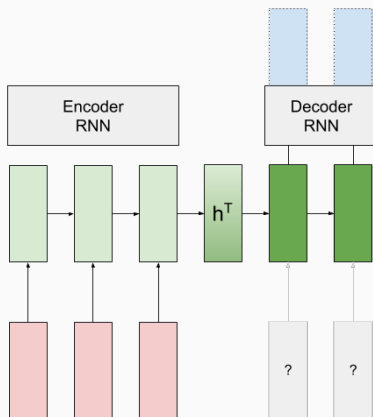
Započinjemo formalizacijom problema slijed-u-slijed (gore).

Nakon toga, prikazat ćemo neka konkretna rješenja.

Slijed u slijed: formalizacija

Predviđamo rješenje s dva modula:

1. **koder** ("čitač"): čita ulazni slijed i gradi skrivenu reprezentaciju izrečenog
2. **dekoder** ("pisač") generira prijevod na temelju skrivene reprezentacije

Slijed u slijed: formalizacija (2)

Posljednje stanje koder određuje prvo stanje dekodera:

$$h_{dec}^{(0)} = f(h_{enc}^{(T)})$$

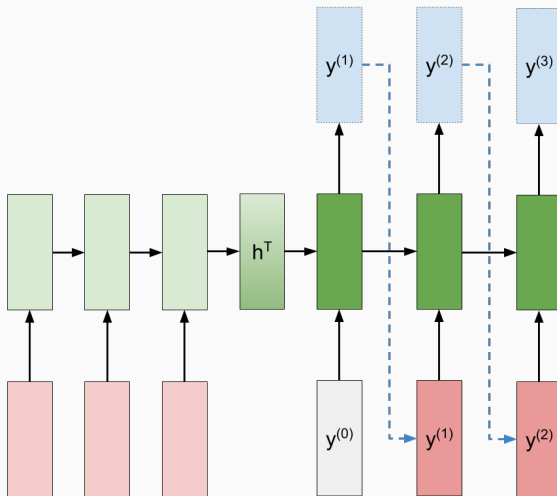
- u praksi često imamo: $h_{dec}^{(0)} = h_{enc}^{(T)}$
- f može biti bilo kakva parametrizirana glatka funkcija
- pitanje: kada bi to bilo **potrebno**?

Koder **ne prima** gubitak izravno

- gradijenti prvo moraju proći kroz cijeli **dekoder**

Problem: što ulazi u povratne ćelije dekodera?

Slijed u slijed: ulazi dekodera

Povratne ćelije dekodera primaju izlaze iz prethodnog koraka obrade.

Slijed u slijed: generiranje izlaza

Ulaz dekodera u trenutcima $t > 0$ sadrži najizgledniji izlaz iz prethodnog koraka:

- što se zbiva u koraku $t = 0$?
- na ulaz dekodera u $t = 0$ dovodimo *poseban simbol* koji označava početak slijeda (**<sos>**)

Kako znamo da je izlaz upotpunjen?

- model označava kraj prijevoda predkcijom *posebnog simbola* koji označava kraj slijeda (**<eos>**)
- simbol **<eos>** dodajemo na **kraj** svakog ciljnog niza
- generiranje prijevoda zaustavljamo kada dobijemo simbol **<eos>** ili kada duljina slijeda premaši maksimalnu duljinu

Slijed u slijed: generiranje izlaza (2)

Prevođenje slijeda nije lako naučiti, a posebno u ranim fazama optimizacije.

Zato često koristimo **forsiranje učitelja** (engl. teacher forcing) gdje ulaze dekodera postavljamo stohastički na:

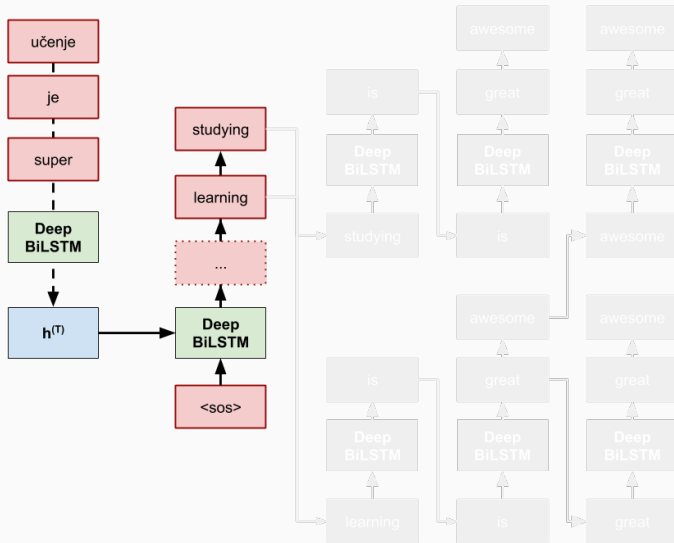
- **točne simbole** prethodnog koraka u p primjeraka za učenje
- **predikcije** prethodnog koraka u $1 - p$ primjera za učenje
- $p \in [0, 1]$ je hiper-parametar koji započinje s $p = 1$ i može se smanjiti kad učenje uznapreduje.

Slijed u slijed: zaključivanje

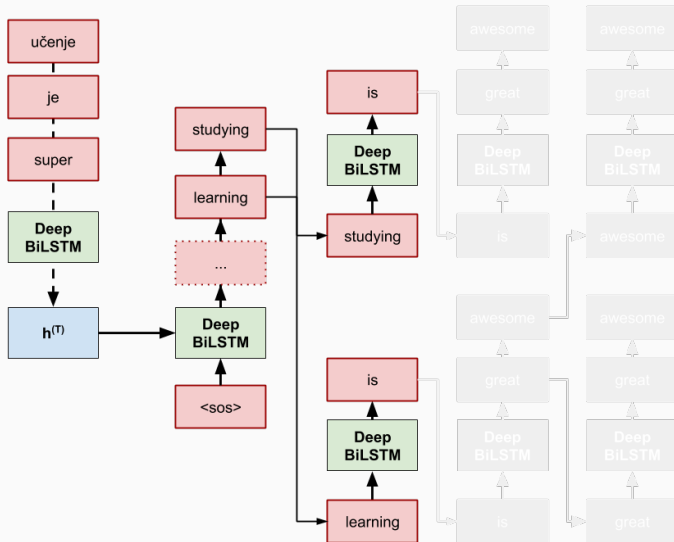
Pristupi za generiranje izlaza:

1. odabrati najvjerojatniju riječ u svakom koraku:
 - pohlepni pristup, može biti suboptimalan
 - moguće je da najbolji prijevod ne sadrži najvjerojatniju riječ u svakom koraku
 - nije dobro za uzorkovanje jer proizvodi **determinističke sljedove**
2. uzorkovanje s vjerojatnosnim težinama (roulette wheel selection):
 - uvodi slučajnost u postupak prevođenja i ohrabruje **raznolikost** izlaza
 - nije jasno je li nam prihvatljivo da model može izabrati lošu riječ s vjerojatnošću koja je **veća od nule**.
3. fokusirano uzorkovanje pretraživanjem zrakom:
 - razmatramo k najboljih prijevoda u svakom koraku
 - hiperparametar k označava širinu zrake

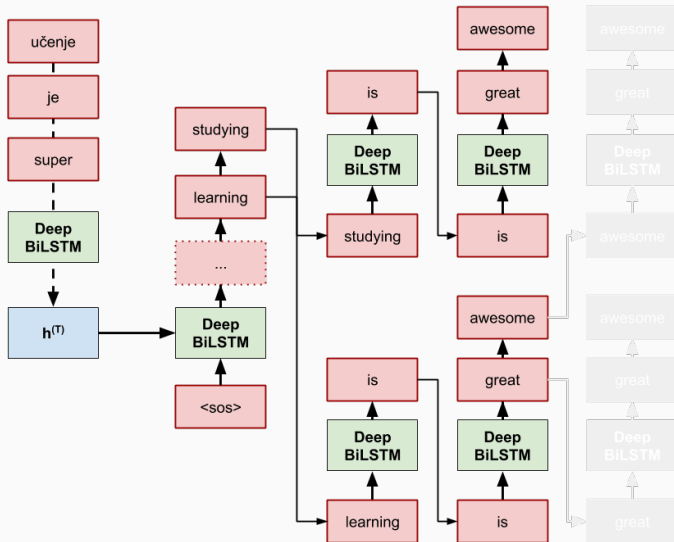
Slijed u slijed: pretraživanje zrakom

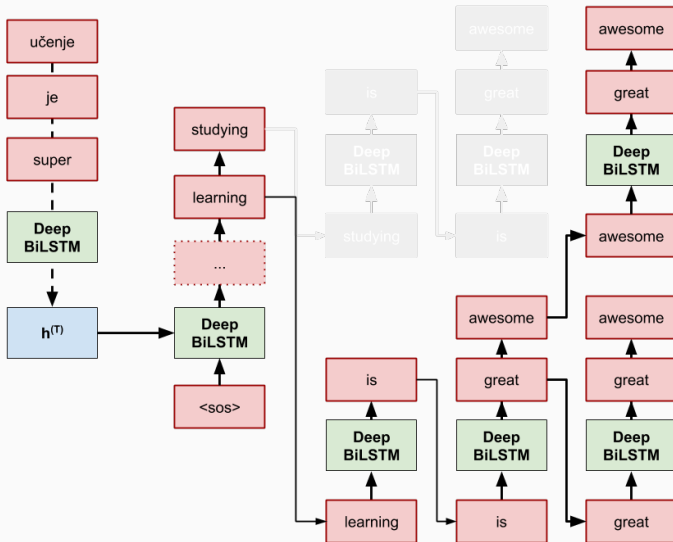
Slijed u slijed: pretraživanje zrakom (2)

Slijed u slijed: pretraživanje zrakom (3)

Slijed u slijed: pretraživanje zrakom (4)

Složenost prevođenja proizlazi iz varijabilne duljine ciljnog slijeda:

- umjesto "jednostavne" klasifikacije iz konteksta, model mora naučiti prediktirati cijele slijedove.

Ovom problemu pristupamo dekompozicijom na i) čitanje ulaznog slijeda i ii) generiranje izlaznog slijeda:

- koder i dekodeer imaju odvojene parametre
- ti parametri združeno se uče s kraja na kraj
- isti pristup prikladan i za multimodalno prevođenje: jezik -> slika, slika -> jezik

Slijed u slijed: sažetak (2)

Rana faza učenja je posebno problematična:

- može se olakšati **forsiranjem učitelja** ("učenjem prema šalabahteru") u nekom udjelu ulaznih primjera

Generiranje prijevoda je teško:

- želimo maksimizirati vjerojatnost **slijeda** umjesto vjerojatnost pojedinačnih dijelova

Primjer:

- Il est difficile à dire → He is difficult to say (greedy)
- Il est difficile à dire → It's hard to say. (optimal)

Tom problemu možemo pristupiti **pretraživanjem zrakom**

- u svakom koraku generiranja prijevoda pratimo k najvjerojatnijih slijedova.

Slabost: višejezično prevođenje zahtijeva kvadratno mnogo modela

- potrebno naučiti po jedan model za svaki par jezika

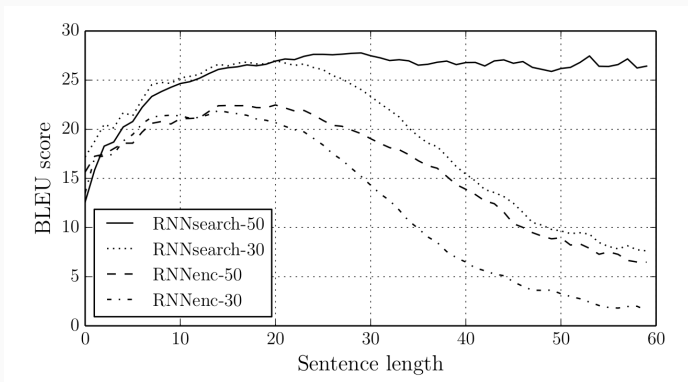
Ovom problemu možemo pristupiti prikladnim zagrijavanjem **generativnog** modela:

- "I wish to translate from English to Croatian. If the English sentence is 'Learning is great', then the translation is ...".

Pažnja (ili pozornost)

Uspješnost strojnog prevođenja za rečenice različite duljine:

- RNNsearch modeli [bahdanau14iclr] koriste pažnju.

Čak i najbolje povratne ćelije znatno lošije prevode duge rečenice:

- to sugerira da povratni modeli imaju slabo pamćenje.

Motivacija (<https://distill.pub/2016/augmented-rnns/>):

- *"When I'm translating a sentence, I pay special attention to the word I'm presently translating. When I'm transcribing an audio recording, I listen carefully to the segment I'm actively writing down. And if you ask me to describe the room I'm sitting in, I'll glance around at the objects I'm describing as I do so."*

Naše skrivene reprezentacije **nisu** savršene (ograničena veličina).

Ako ćelija ne može zapamtiti sve, može li barem zaključiti gdje se tražena informacija može naći?

- označimo tekuću reprezentaciju dekodera kao **upit**
- označimo reprezentacije kodera kao **ključeve** (memoriju)
- pronađimo *sličnost* između upita i ključeva
- agregirajmo prethodne reprezentacije **otežanim sažimanjem** gdje težine odgovaraju sličnosti.

Pažnja: osnovna formulacija

Funkcija attn vraća skalarnu sličnost između dva vektora:

$$a^{(t_{\text{dec}}, t_{\text{enc}})} = \text{attn}(q^{(t_{\text{dec}})}, k^{(t_{\text{enc}})}), \quad a \in \mathbb{R}, q \in \mathbb{R}^{d_q}, k \in \mathbb{R}^{d_k}.$$

- pri tome su $q^{(t_{\text{dec}})} = h_{\text{dec}}^{(t_{\text{dec}})}$ i $k^{(t_{\text{enc}})} = h_{\text{enc}}^{(t_{\text{enc}})}$ skrivena stanja modela

Treba nam sličnost između upita i svih ključeva:

$$a = \text{attn}(q, K), \quad a \in \mathbb{R}^T, K = [k^{(1)}, \dots, k^{(T)}].$$

Mjeru sličnosti normaliziramo na vjerojatnosnu distribuciju:

$$\alpha = \text{softmax}(a).$$

Izlaz pažnje je linearna kombinacija skrivenih stanja kodera:

$$\text{out}_{\text{attn}} = \sum_t^T \alpha_t k^{(t)}.$$

Pažnja: osnovna formulacija (2)

Izlaz pažnje je linearna kombinacija skrivenih stanja kodera:

- rezultat konkatenujemo sa stanjem dekodera neposredno prije generiranja izlaza (**pažnja se ne koristi u povratnim ćelijama**)

$$h_{dec}^{*(t)} = [h_{dec}^{(t)}; out_{attn}] .$$

Kako formulirati funkciju sličnosti attn?

1. Diferencijabilni modul, npr. Bahdanauova funkcija s parametrima W_1 (matrica) i w_2 (vektor):

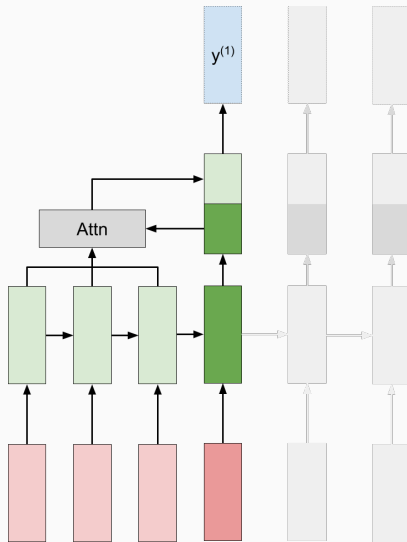
$$a^{(t)} = w_2^\top \cdot \tanh(W_1 \cdot [q^{(t)}; k^{(t)}]) .$$

2. Skalarni produkt (uvjet: $\dim(q) = \dim(k)$):

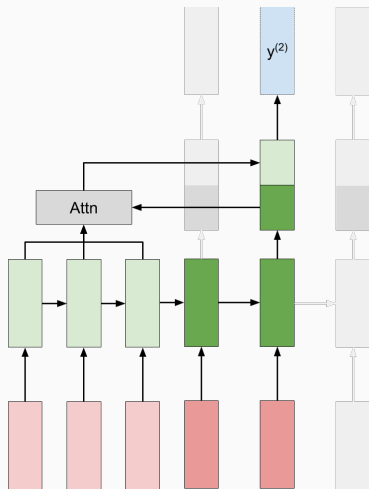
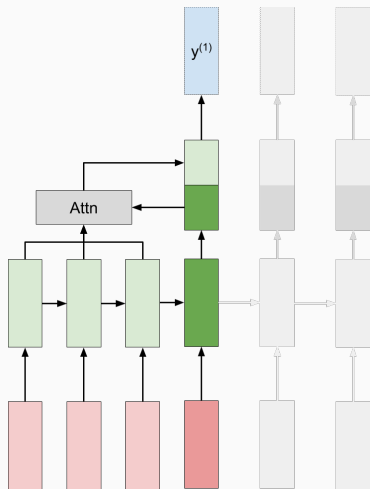
$$a^{(t)} = \frac{q^{(t)\top} \cdot k^{(t)}}{\sqrt{\dim(k)}} .$$

- skaliranje s k čuva varijancu pod pretp. $q_i, k_i \sim \mathcal{N}(0, 1)$, $q \perp k$
- pomoć: $\text{var}(q_i \cdot k_i) = 1$, $\text{var}(aX) = a^2 \text{var}(X)$

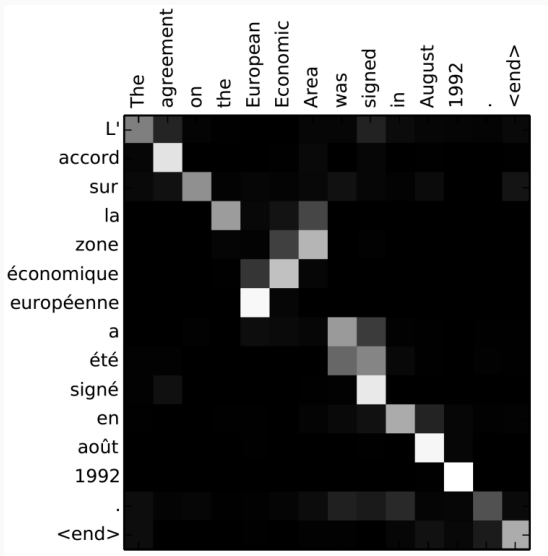
Pažnja: vizualizacija

Pažnja: vizualizacija (2)

Pažnja: vizualizacija sličnosti

Sličnost između skrivenih stanja kodera i dekodera za slučaj prijevoda iz francuskog u engleski jezik.

Pažnja: proširena formulacija

Uvodimo razliku između **ključeva** i **vrijednosti**:

$$k^{(t)} = f_k(h_{enc}^{(t)}), \quad v^{(t)} = f_v(h_{enc}^{(t)}) .$$

Funkcije f_k i f_v transformiraju skrivena stanja u **ključeve** i **vrijednosti**.

U praksi, f_k i f_v su projekcije:

$$k^{(t)} = W_k h_{enc}^{(t)}, \quad v^{(t)} = W_v h_{enc}^{(t)} .$$

Proširena pažnja:

$$\alpha = \text{softmax}(\text{attn}(q, K)),$$
$$out_{\text{attn}} = \sum_t^T \alpha_t v^{(t)} .$$

Ova formulacija može biti korisna i izvan prevođenja iz slijeda u slijed

Naši najbolji povratni modeli i dalje se muče s dugim rečenicama

Stoga uvodimo **pažnju** za modeliranje dalekih međuovisnosti

- izlaz pažnje je težinski zbroj skrivenih stanja (ili njihovih projekcija)
- težine modeliraju **sličnost** ključeva i upita
 - značaj informacije ovisi o trenutnoj potrebi

U povratnim modelima za prevođenje sljedova, **upit** je trenutno skriveno stanje dekodera, a ključevi su skrivena stanja **kodera**

- proširene varijante mogu se primijeniti na klasifikaciju sljedova i gusto predviđanje

Pažnja: sažetak (2)

Načini definiranja sličnosti:

- Bahdanauova pažnja: diferencijabilni modul prima konkatenciju upita i ključa
- pažnja skalarnim produktom: *izravna* usporedba (projiciranog) upita s (projiciranim) ključem

Pažnja se koristi u praktički svim modernim povratnim modelima.

Pažnja je kritična komponenta suvremenih pristupa dubokog učenja.

Pažnja kao samostalna operacija

Pažnja u klasifikaciji slijedova

Ako upit dolazi iz iste reprezentacije kao i ključevi, onda se pažnja $\text{attn}(k_i, K)$ može približiti jednojedinичnom vektoru e_i :

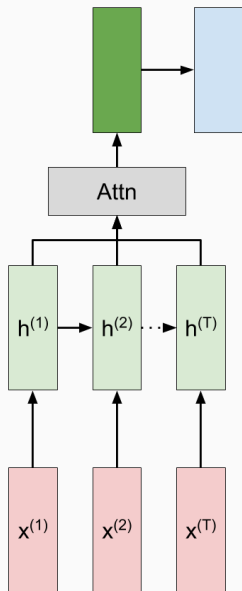
- može se izbjeći **naučenim upitima**
- izgleda da računalni vid ne pati od ovog problema

Pažnja s naučenim upitima q_ϕ :

$$\hat{\alpha} = \text{softmax}(\text{attn}(q_\phi, K)),$$
$$\text{out}_{\text{attn}} = \sum_t \hat{\alpha}_t v^{(t)}.$$

Intuitivno, naučeni upiti odgovaraju apstraktnim konceptima kao što su *formalni tekst*, *slang*, *nogomet*, *bliski istok*, itd.

Pažnja u klasifikaciji slijeda: vizualizacija

Attention Is All You Need

Ashish Vaswani*
Google Brain
avaswani@google.com

Noam Shazeer*
Google Brain
noam@google.com

Niki Parmar*
Google Research
nikip@google.com

Jakob Uszkoreit*
Google Research
usz@google.com

Llion Jones*
Google Research
llion@google.com

Aidan N. Gomez* †
University of Toronto
aidan@cs.toronto.edu

Lukasz Kaiser*
Google Brain
lukaszkaiser@google.com

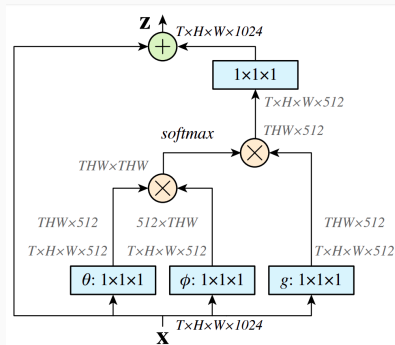
Illia Polosukhin* ‡
illia.polosukhin@gmail.com

Abstract

The dominant sequence transduction models are based on complex recurrent or convolutional neural networks that include an encoder and a decoder. The best performing models also connect the encoder and decoder through an attention mechanism. We propose a new simple network architecture, the Transformer, based solely on attention mechanisms, dispensing with recurrence and convolutions entirely. Experiments on two machine translation tasks show these models to

Pažnja u računalnom vidu (klasifikacija videa)

Neki algoritmi računalnog vida modeliraju **daleke** međuovisnosti proširenom pažnjom bez naučenih upita

[wang18cvpr]

Ulaz: apstraktna reprezentacija \mathbf{X}

- tenzor 4. reda $T \times H \times W \times 1024$
- gledamo ga kao $THW \times 1024$.
- H - visina, W - širina, vrijeme

Izlaz: reprezentacija \mathbf{Z} s poboljšanim dalekim vezama

Ulaz \mathbf{X} projiciramo na upite (θ), ključeve (ϕ) i vrijednosti (g).

Svaka značajka $x_i \in R^{1024}$ istovremeno je i upit i ključ.

Matrica sličnosti \mathbf{A} ($THW \times THW$) uspoređuje upite s ključevima.

Pažnja u računalnom vidu (detalji)

Matricu A dobivamo matričnim množenjem:

- lako je umetnuti i drukčije formulacije sličnosti.
- tu bi dobro došlo i normaliziranje varijance ($\sqrt{1024}$)

$$\begin{aligned} A &= (W_{\theta} X^{\top})^{\top} \cdot (W_{\phi} X^{\top}), \\ &= (X W_{\theta}^{\top}) \cdot (W_{\phi} X^{\top}) . \end{aligned}$$

Matricu težina α dobivamo aktiviranjem redaka softmaxom.

- α_{ij} odražavan sličnost upita $W_{\theta} x_i$ i vrijednosti $W_{\phi} x_j$

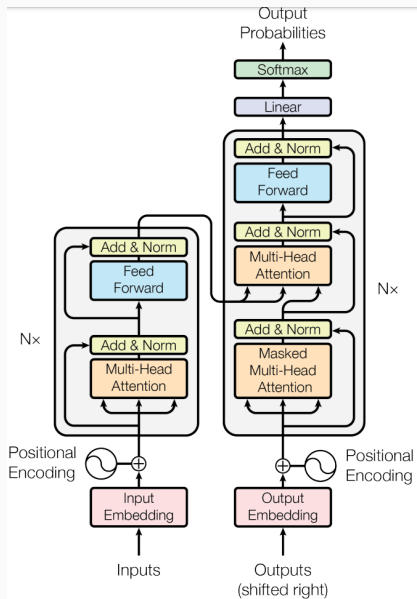
$$\alpha = \text{softmax}(A, \text{axis} = 1) .$$

‘ Izlazi $Z = \{z_i\}$ su linearne kombinacije vrijednosti $V = g(x_i)$:

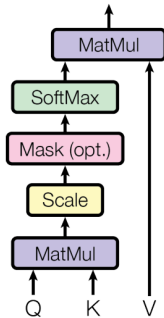
- naravno, težine odgovaraju elementima matrice α

$$z_i = \sum_j \alpha_{ij} \cdot g(x_j) .$$

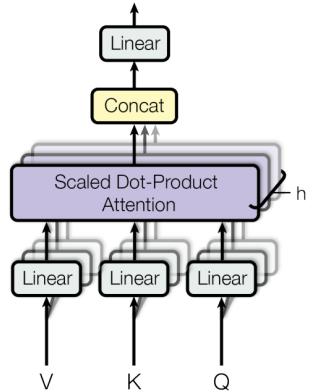
Pažnja za prevođenje slijedova

Scaled Dot-Product Attention

Multi-Head Attention

$$\text{Attention}(Q, K, V) = \text{softmax}\left(\frac{QK^T}{\sqrt{d_k}}\right) V$$

$$\text{MultiHead}(Q, K, V) = \text{Concat}(\text{head}_1, \dots, \text{head}_h) W^O$$

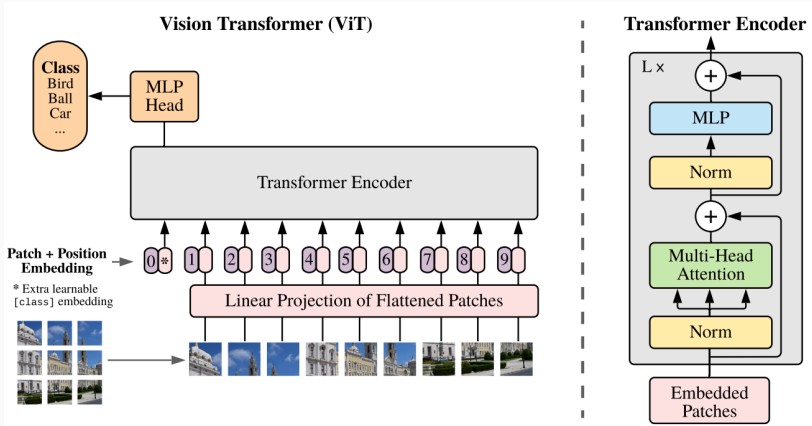
$$\text{gdje } \text{head}_i = \text{Attention}(QW_i^Q, KW_i^K, VW_i^V)$$

$$\text{MaskedAttention}(Q, K, V) = \text{softmax}\left(M + \frac{QK^T}{\sqrt{d_k}}\right) V$$

$$\text{PE}_{\text{pos}, 2i} = \sin\left(\frac{\text{pos}}{10000^{2i/d_{\text{model}}}}\right),$$

$$\text{PE}_{\text{pos}, 2i+1} = \cos\left(\frac{\text{pos}}{10000^{2i/d_{\text{model}}}}\right) \quad (8)$$

Gledanje pažnjom

Transformeri uče brže od povratnih modela

- nema potrebe za propagiranjem stanja
- prosljeđivanje izlaza na ulaz tijekom učenja izbjegava teacher forcing

Nedostatci Vaswanijeve arhitekture:

- prikladna samo za zadatke prevođenja
- višejezično prevođenje traži kvadratno mnogo modela
- zahtijeva označene podatke (prijevode)

Generativno modeliranje teksta

Ideja: autoregresijsko pogađanje sljedećeg simbola

$$L(U) = \sum_i \log P(u_i | u_{i-k}, \dots, u_{i-1} | \Theta)$$

Arhitektura: Vaswanijev dekodler [radford18openai]!

$$h_0 = U \cdot W_e + W_p$$

$$h_l = \text{transformer_block}(h_{l-1}) \forall l \in [1, L]$$

$$P(u) = \text{softmax}(h_n \cdot W_e^\top) \tag{9}$$

Pitanja?

- relevantna poglavlja: 10.1, 10.2, 10.3, 10.4, 10.5, 10.7, 10.10, 10.11